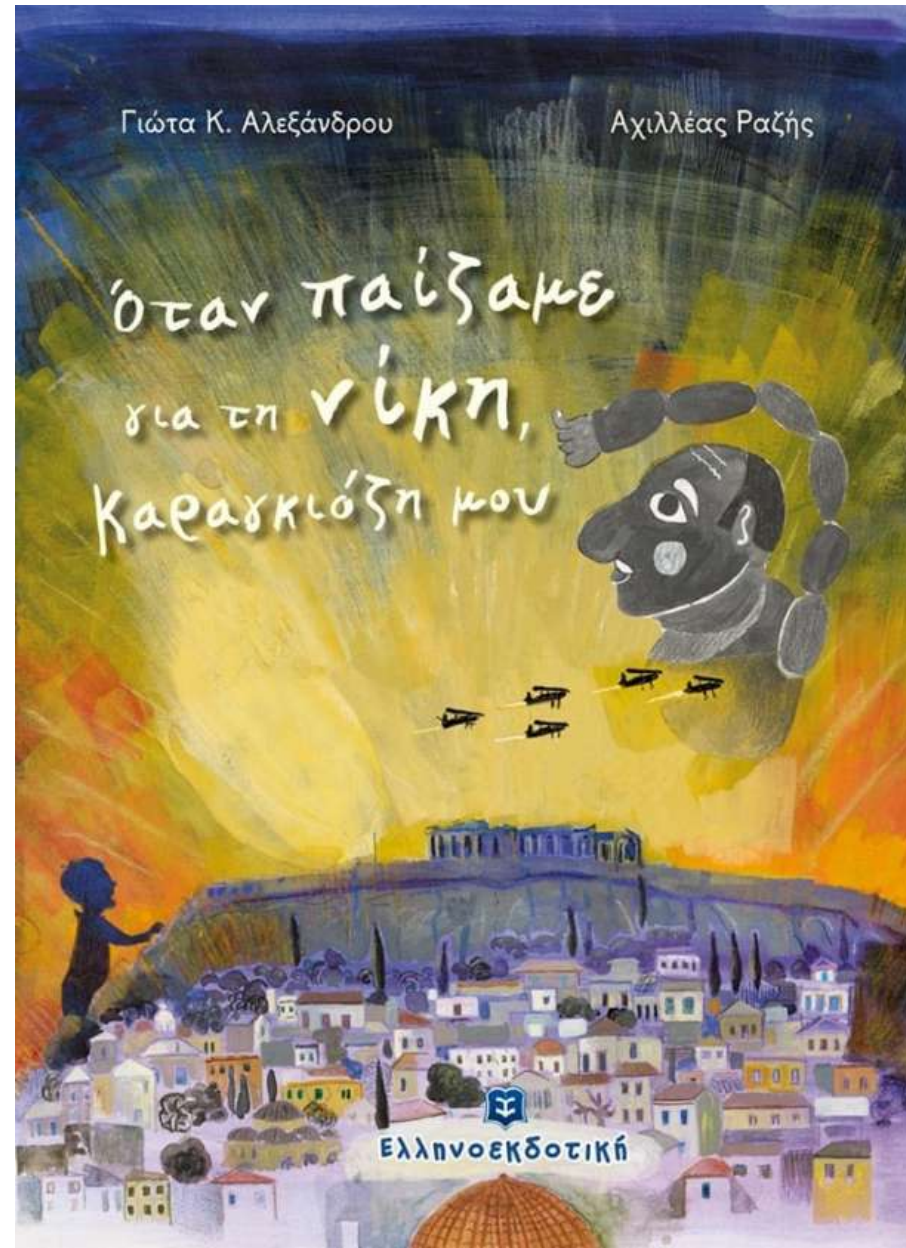

Προτάσεις για την αξιοποίηση του βιβλίου στην τάξη

<https://yotaalexandrou.gr/project/otan-paizame-gia-ti-niki-karagiozi-mou/>

Όταν παίζαμε για τη νίκη, Καραγκιόζη μου

Συγγραφή: Γιώτα Κ. Αλεξάνδρου

Εικονογράφηση: Αχιλλέας Ραζής

Αφήγηση της ιστορίας με Qrcode: Άθως Δανέλλης

Εκδόσεις Ελληνοεκδοτική

*Προλογίζει η αείμνηστη συγγραφέας **Αγγελική Βαρελλά**.*

**Ένα εικονογραφημένο λογοτεχνικό βιβλίο γνώσεων για τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο
και τη Γερμανική Κατοχή.**

Κάπου στην Αθήνα,
τον Οκτώβρη του 1940,
ένα αγόρι συναντά την Ιστορία
και πορεύεται μαζί της...

Όταν παίζαμε για τη νίκη, Καραγκιόζη μου

Της Γιώτας Κ. Αλεξάνδρου
σε εικονογράφηση Αχιλλέα Ραζή

ΒΡΑΧΕΙΑ ΛΙΣΤΑ

ΚΡΑΤΙΚΑ ΒΡΑΒΕΙΑ ΠΑΙΔΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΒΡΑΒΕΙΑ ΚΥΚΛΟΥ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΑΙΔΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΒΡΑΒΕΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ

ΕΛΛΗΝΟΕΚΔΟΤΙΚΗ

www.ellinoekdotiki.gr

Ellinoekdotiki Publishing

ellinoekdotiki

Λέξεις-κλειδιά

Ελληνική Ιστορία, Ελληνοϊταλικός πόλεμος, Γερμανική Κατοχή, ιστορικός γραμματισμός, υπεράσπιση της ειρήνης, ανθρώπινα δικαιώματα, δημοκρατική συνείδηση, συναδέλφωση και αλληλεγγύη των λαών, κοινωνική ευθύνη, προσωπική ευθύνη, ανθρωπιστικές αξίες, αντίσταση μέσω της τέχνης, καλλιτέχνες στον πόλεμο, θέατρο σκιών

Γενικές ερωτήσεις

- Ποιες πληροφορίες αντλείτε από την ιστορία του Λευτέρη για την καθημερινότητα της οικογένειάς του και κατ' επέκταση της πλειοψηφίας των Ελλήνων την τετραετία 1940-1944, αλλά και για τα βασικά ιστορικά γεγονότα αυτής της δύσκολης για τη χώρα μας περιόδου;
- Μπορείτε να εντοπίσετε το αυθεντικό υλικό (φωτογραφίες, επιστολικά δελτάρια, εφημερίδες) στο οποίο βασίστηκε ο εικονογράφος Αχιλλέας Ραζής για να δημιουργήσει τις εικόνες της ιστορίας;
- Είναι τυχαίο το όνομα του κεντρικού ήρωα της ιστορίας Λευτέρη;

Ο Λευτέρης ξει στην Αθήνα. Πώς ήταν η Αθήνα τότε; Βρείτε φωτογραφίες της εποχής
εκείνης και συγκρίνετέ την με τη σημερινή Αθήνα. Πώς ήταν η Ελλάδα τότε;
Πώς ήταν η καθημερινότητα των Ελλήνων;

(Στη φωτογραφία η οδός Πανεπιστημίου το 1940)

Η ζωή του Λευτέρη πριν τον πόλεμο και μετά την έναρξή του

(Δημιουργική γραφή-εκπαιδευτικό δράμα)

Μια μέρα από τη ζωή του Λευτέρη, όπως την περιγράφει στο ημερολόγιό του ή τη διηγείται στους φίλους του και συγκεκριμένα η 27^η Οκτωβρίου 1940.

Πώς αλλάζει η καθημερινότητά του την επόμενη μέρα που αρχίζει ο πόλεμος; Έναν μήνα μετά;

Τι γράφει στο ημερολόγιό του στις 12 Οκτωβρίου 1944, ημέρα της απελευθέρωσης της Αθήνας από τους Γερμανούς;

Παρουσιάστε με την τεχνική της παγωμένης εικόνας δύο στιγμιότυπα των τριών διαφορετικών αυτών ημερών. Ντύστε τα με τους ήχους του περιβάλλοντος (ήχοι ειρήνης-πολέμου). Οι εικόνες ζωντανεύουν για λίγο και τα πρόσωπα μιλούν (αυτοσχεδιασμός).

Το θέατρο σκιών ως μέσο εμφύχωσης και αντίστασης ενάντια στον εχθρό

Ο πατέρας φεύγει να πολεμήσει τους Ιταλούς και ο Λευτέρης «πολεμάει» τον εχθρό δίνοντας αυτοσχέδιες παραστάσεις θεάτρου σκιών για τη γειτονιά στην αυλή του σπιτιού του.

Αποσπάσματα των παραστάσεων που δίνει ο Λευτέρης εκείνο το διάστημα παρατίθενται στο βιβλίο.

*Γράψτε το σενάριο μιας ολοκληρωμένης παράστασης του Λευτέρη. Φτιάξτε φιγούρες και μπερντέ και παρουσιάστε την παράσταση στα παιδιά άλλων τάξεων.

*Παρουσιάστε όλη την ιστορία του Λευτέρη μέσα από μια αυτοσχέδια παράσταση θεάτρου σκιών.

*Εναλλακτικά, στο πλαίσιο του εορτασμού της επετείου της 28^{ης} Οκτωβρίου, δραματοποιείτε όλη την ιστορία του Λευτέρη και παρουσιάστε την θεατρικά, αξιοποιώντας τις εικόνες του βιβλίου, το θέατρο σκιών και τα τραγούδια της εποχής.

Το δικό μας πρωτοσέλιδο εφημερίδας

Όσοι είχαν μείνει στα μετόπισθεν ενημερώνονταν για τις πολεμικές εξελίξεις στο Μέτωπο από το ραδιόφωνο και τους εφημεριδοπώλες που διαλαλούσαν τα πρωτοσέλιδα.

Μελετήστε πρωτοσέλιδα της εποχής και φτιάξτε το δικό σας πρωτοσέλιδο εφημερίδας, αναγγέλλοντας τις νίκες του ελληνικού στρατού και βάζοντας μια ανάλογη «φωτογραφία» (δική σας ζωγραφιά ή φωτογραφία από το διαδίκτυο στην οποία προσθέτετε στοιχεία).

Γράμμα του Καραγκιόζη από το Μέτωπο

Αφού διαβάσετε στο βιβλίο το γράμμα του πατέρα του Λευτέρη, γράψτε το γράμμα που στέλνει ο Καραγκιόζης στα παιδιά του, τα Κολλητήρια, περιγράφοντας με το δικό του μοναδικό χιούμορ τη ζωή του στα χιονισμένα βουνά της Πίνδου πολεμώντας τους Ιταλούς.

Ενδεικτικά, σε κάποιο σημείο στο γράμμα του πατέρα διαβάζουμε τα λόγια του Καραγκιόζη: «Ελάτε, μωρέ μακαρονάδες, βαράτε τα πολυβόλα να χορέψω, γιατί σκίουριασα. Η κοιλιά μου παίζει ταμπούρλο. Άντε να την ακολουθήσουν και τα πόδια μου, να κάνουν ορχήστρα».

(Διαβάστε εδώ αυθεντικά επιστολικά δελτάρια: <https://1940.kathimerini.gr/epistolika-deltaria/>)

Ο Λευτέρης απαντά στο γράμμα του πατέρα του με ένα **επιστολικό δελτάριο** (κάρτα). Αναζητείστε κι άλλα επιστολικά δελτάρια της εποχής και φτιάξτε ένα δικό σας, επιστρατεύοντας το χιούμορ του Καραγκιόζη. Αν ζείτε στην Αθήνα, μπορείτε να επισκεφτείτε το Πολεμικό Μουσείο όπου θα δείτε δελτάρια, φωτογραφίες και αυθεντικό υλικό της περιόδου αυτής.

Το επιστολικό δελτάριο της εικόνας (σελ.32 του βιβλίου) είναι ευγενική παραχώρηση από το βιβλίο της Νατάσας Καστρίτη *Πενάκια... «εφ' όπλου!» Ο ελληνοϊταλικός πόλεμος του 1940 στις γελοιογραφίες της εποχής*, Συλλογικό έργο: Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος, Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, Αθήνα 2012, Νούμερο 30, σελ. 62.

Γκαζοζέν

(Κινούνταν με αέριο καύσιμο καίγοντας ξύλα σε ένα μεταλλικό καζάνι)

Η δεξιά εικόνα είναι του Αχιλλέα Ραζή από το βιβλίο

Διαβάστε το απόσπασμα του βιβλίου για τα **μέσα συγκοινωνίας κατά τη διάρκεια της γερμανικής Κατοχής**.

«Πάνε και τα λεωφορεία μας. Τα δρομολόγια των τραμ έχουν αραιώσει.

Η ουρά είναι δυο φορές η πλατεία Συντάγματος.

Πού να χωρέσουμε όλοι.

Εγώ γαντζώνομαι στον προφυλακτήρα του γκαζοζέν

ή ανεβαίνω στην οροφή του για να επισκεφτώ τη θεία Νίκη.

Τις περισσότερες φορές γυρίζω με τα πόδια.» (σελ.36 του βιβλίου)

Γράψτε σε πρωτοπρόσωπη αφήγηση στο ημερολόγιο του Λευτέρη την εμπειρία του πάνω στην οροφή του γκαζοζέν. Τι βλέπει, τι ακούει, τι σκέφτεται, τι αισθάνεται κατά τη διαδρομή προς το σπίτι της θείας Νίκης.

Οι συνταγές της πείνας στα χρόνια της Κατοχής

Απόσπασμα από το βιβλίο-ο Λευτέρης αφηγείται:

«Τα χόρτα είναι στις δόξες τους.

Κάθε μέρα τρώμε βλίτα ωμά, βλίτα βραστά, βλίτα ψητά.

Μόνο τηγανητά δεν τα έχουμε φάει, γιατί το λάδι το πληρώνουμε χρυσό.

Χθες ο πατέρας έδωσε το γραμμόφωνο στο κουρείο για έναν τενειέ λάδι.

Φίλε μου Καραγκιόζη, θέλω κι εγώ να κοιμηθώ δυο μέρες

μήπως και δω «κάνα χορταστικό όνειρο».

Γιατί τρώμε, πίνουμε και νηστικοί κοιμόμαστε.

Έχε γεια, καημένο αλεύρι, έχε γεια, γλυκό ψωμί,

κι εσύ δύστυχο λαδάκι, έχε γεια παντοτινή.

Έχετε γεια, ντομάτες, κρέας, γλυκά, πατάτες

τραγουδάς και γελάμε όλοι, ξεχνώντας για λίγο την πείνα μας.» (σελ. 43)

Διαβάστε τι (δεν) έτρωγαν στην Κατοχή εδώ:

<https://www.lifo.gr/culture/arxaiologia/oi-syntages-tis-peinas-ti-etrogan-stin-katohi-kai-pos>

https://www.alfavita.gr/koinonia/138718_oi-syntages-tis-peinas-stin-katohi

Ο Λευτέρης γίνεται σαλταδόρος

(Δείτε: *Ευπόλητο Τάγμα*, σκηνοθεσία: Γκρεγκ Τάλλας, 1953, ταινία.

Διαβάστε: Φιλήρης, Ξενοφών, *Οι σαλταδόροι του Βύρωνα*, Καστανιώτης, Αθήνα 2005.

Ακούστε: «Θα σαλτάρω»-Μιχάλης Γενίτσαρος <https://www.youtube.com/watch?v=fJXOO1FKvKY>)

Η δεξιά εικόνα είναι του Αχιλλέα Ραζή από το βιβλίο

«Έτσι κυλούν οι μέρες, οι εβδομάδες, οι μήνες.

Με το «παιχνίδι της εξαφάνισης».

«Εξαφανίζουμε» τρόφιμα, φάρμακα, όπλα εμείς από τους Γερμανούς;

«Εξαφανίζουν» εκείνοι δικούς μας, σπίτια, ολόκληρα χωριά.

Κι ο εφιάλτης δεν έχει τέλος.» (σελ. 47 του βιβλίου)

Αναζητήστε πράξεις αντίστασης των Ελλήνων και αντίποινα των Γερμανών στην Κατοχή.

Η εικόνα είναι του Αχιλλέα Ραζή από το βιβλίο

ΘΕΛΟΥΜΕ ΕΙΡΗΝΗ
OXI

ΠΟΛΕΜΟ

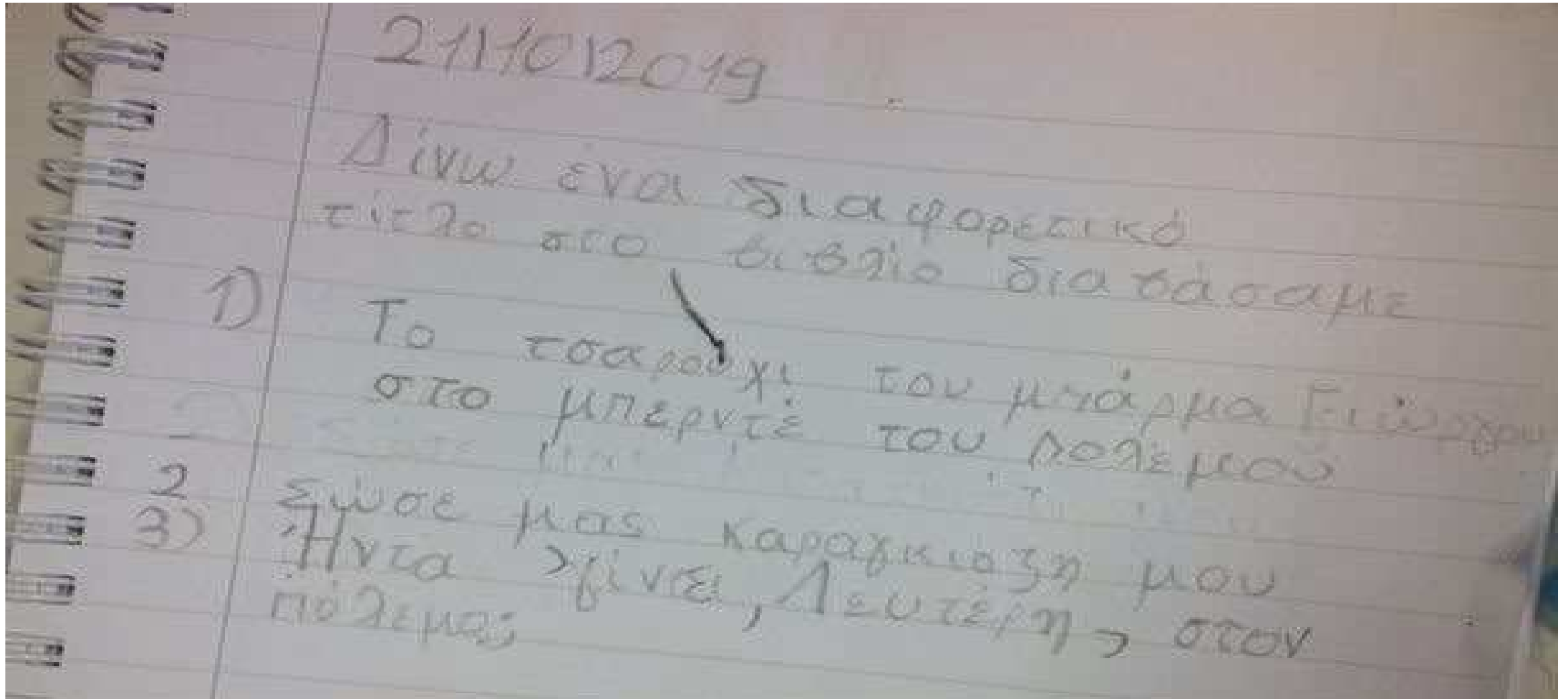

Αυτή είναι η **αντιπολεμική αφίσα** που έφτιαξαν ο Καραγκιόζης και ο Σβούρας με τα παιδιά ενός νηπιαγωγείου, μετατρέποντας τα στρατιωτικά κράνη σε γιογιό, γλάστρα, καλάθι, κούνια και βάρκα για κούκλες. Τα τυφέκια έγιναν στήριγμα για φυτά, ενώ στο τανκ φύτεψαν ένα δέντρο και στο κανόνι του στερέωσαν μια κούνια.

Φτιάξτε κι εσείς μια αφίσα μεταμορφώνοντας τα τυφέκια, τα κράνη και τα τανκ σε χρήσιμα αντικείμενα, στέλνοντας το δικό σας μήνυμα ειρήνης.

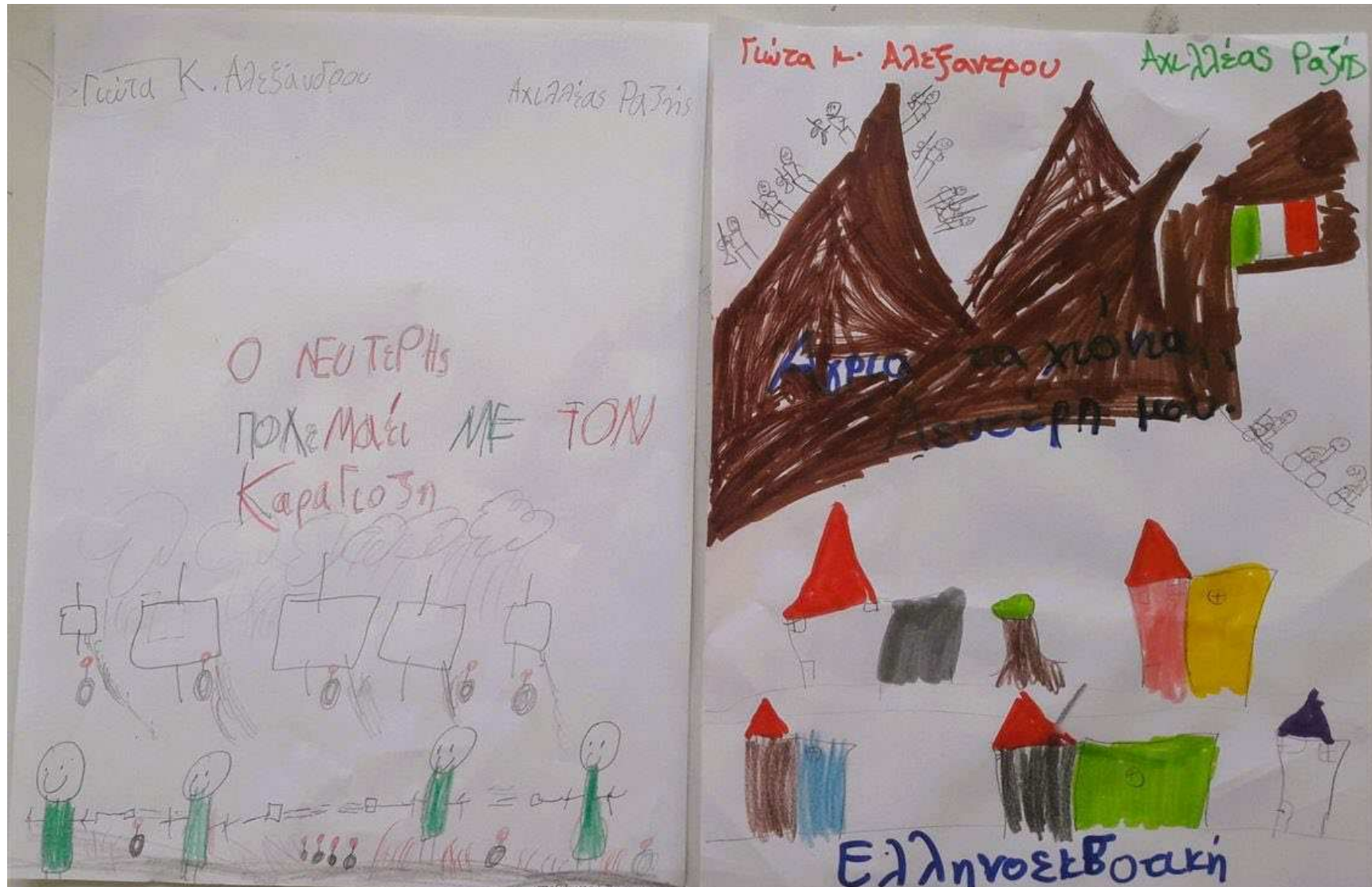
Δώστε τον δικό σας τίτλο στην ιστορία του Λευτέρη

Εργασία των μαθητών του 43^{ου} Δημοτικού Σχολείου Ηρακλείου Κρήτης

Σχεδιάστε το δικό σας εξώφυλλο για την ιστορία του Λευτέρη

Εργασία των μαθητών του 43^{ου} Δημοτικού Σχολείου Ηρακλείου Κρήτης

Η ιστορία σε κόμικ

Μετατρέψτε την ιστορία του Λευτέρη σε κόμικ.

Γράψτε σε συνεφάκια τι σκέφτονται οι ήρωες και σε μπαλόνια τι λένε.

Στη συγκεκριμένη ιστορία, αφηγητής είναι ο Λευτέρης που είναι πια ηλικιωμένος και κάνει αναδρομή στα γεγονότα της παιδικής του ηλικίας.

Γράψτε την ιστορία ή επεισόδια της ιστορίας με αφηγητή:

- 1) τον Καραγκιόζη
- 2) τον Σβούρα
- 3) τον πατέρα του Λευτέρη
- 4) τη μητέρα του Λευτέρη
- 5) τον μικρό του αδελφό Ντίνο
- 6) το σπίτι του Λευτέρη
- 7) το κουρδιστό ρολόι τσέπης του Λευτέρη, δώρο του πατέρα του

Αποφασίστε αν ο αφηγητής ζει τα γεγονότα στο παρόν και τα καταγράφει ή αν τα θυμάται και τα εξιστορεί.

Πώς αλλάζουν το ύφος, η γλώσσα, η συναισθηματική κατάσταση και η οπτική με την αλλαγή του αφηγητή και του χρόνου της αφήγησης;

Οι τέχνες στα χρόνια του πολέμου και της Κατοχής

(σελ. 61-64 του βιβλίου)

Διαβάστε το σχετικό κείμενο στο Παράρτημα του βιβλίου και αναζητήστε:

τραγούδια της εποχής

θεατρικές παραστάσεις, παραστάσεις θεάτρου σκιών & κουκλοθεάτρου

αφίσες και χαρακτηριστικά έργα

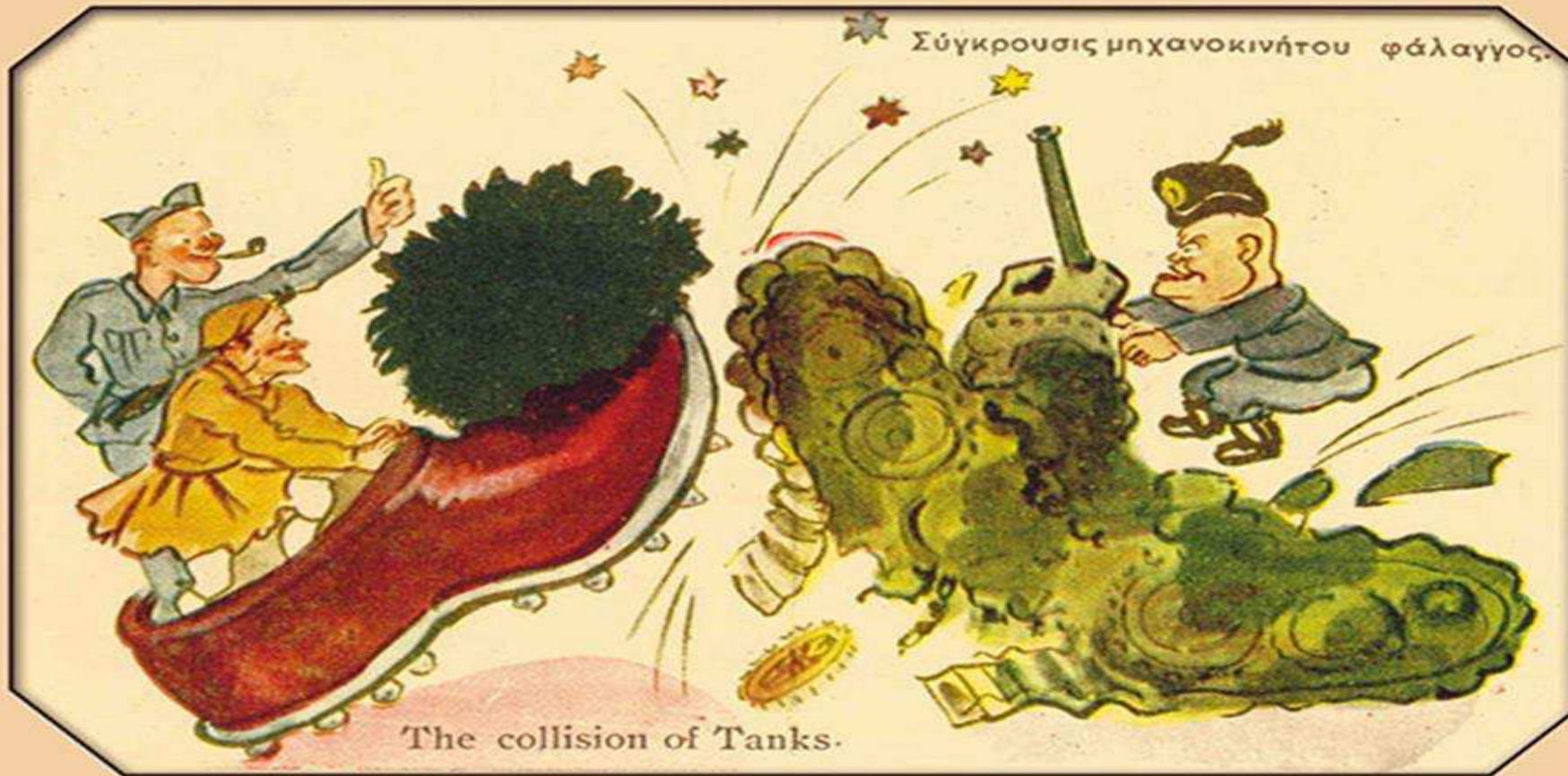
πολιτικές γελοιογραφίες (σε εφημερίδες & επιστολικά δελτάρια) π.χ. <https://e-aithousa.blogspot.com/2012/10/40.html>

ποιήματα

πεζογραφήματα

Σχολιάστε τον ρόλο τους ως μέσο έκφρασης, εμψύχωσης και αντίστασης του άμαχου και του μαχόμενου ελληνικού λαού.

Επιστολικό δελτάριο-γελοιογραφία

ΑΝΥΠΟΓΡΑΦΟ

Ενδεικτική βιβλιογραφία

A. Βιβλία

- Αλεξανδράκης, Αλέξανδρος, *Έτσι πολεμούσαμε 1940-41*, Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, Αθήνα 2016.
- Ανδρίτσος, Γιώργος, *Η Κατοχή και η Αντίσταση στον ελληνικό κινηματογράφο (1945-1966)*, Αιγόκερως, Αθήνα 2004.
- Αργυριάδη, Μαρία, *Στην Κατοχή και την Απελευθέρωση – Τα αυτοσχέδια και ομαδικά παιχνίδια που έπαιζαν τα παιδιά μέσα από προσωπικές μαρτυρίες στο αφιέρωμα για «Το ελληνικό παιχνίδι», Επτά Ημέρες, Καθημερινή, Αθήνα 21 Δεκεμβρίου 1997.*
- Γκιουλέκας, Κωνσταντίνος Π., *Έπος 1940-41: Ημέρα με την ημέρα ο πόλεμος από τις εφημερίδες της εποχής*, Μίλητος, Αθήνα 2008.
- Γρηγοράκης, Νίκος, *Χαρακτικά στον πόλεμο του '40 και στην Αντίσταση*, Αίθουσα Τέχνης «Υάκινθος», Αθήνα, 1987.
- Δημητριάδης, Φωκίων, *Σκιά πάνω από την Αθήνα – 77 σκίτσα για τη ναζιστική κατοχή*, Μοντέρνοι Καιροί, Αθήνα 2004.
- Διαμαντής, Γιάννης Θ. (έρευνα και επιμέλεια αρχείων), *1940-41. Πολεμικές Ανταποκρίσεις και Επιστολές από το Μέτωπο*, ΤΑ ΝΕΑ, Ιστορικό Αρχείο, Αθήνα 2018.
- Καστρινάκη, Αγγέλα, *Η λογοτεχνία στην ταραγμένη δεκαετία 1940-1950*, Πόλις, Αθήνα 2005.
- Καστρίτη, Νατάσα, *Πενάκια... «εφ' όπλου!» Ο ελληνοϊταλικός πόλεμος του 1940 στις γελοιογραφίες της εποχής*. Συλλογικό έργο: Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος, Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, Αθήνα 2012.
- Κοκκώνης, Μάριος, *Η καθημερινότητα της κατοχής, 1941-44 μέσα από τεκμήρια της εποχής Μέρος III: Κοινωνική ζωή και ψυχαγωγία*, «συλλογές»-Αργύρη Βουρνά, Αθήνα 2012.
- Κουκουρίκου, Γλυκερία, *Ελληνικό Θέατρο και Ιστορία, από την Κατοχή στον Εμφύλιο (1940-1950)*, διδακτορική διατριβή, Θεσσαλονίκη, 2001.
- Κωνσταντίνου Φανή, *Βούλα Παπαϊωάννου Μαρτυρίες από την κατοχική και μεταπολεμική Ελλάδα*, Μουσείο Μπενάκη - Περιοδικό Φωτογράφος, Αθήνα 1990.
- Μαθιόπουλος Βάσος Π., *Εικόνες Κατοχής*, ΤΑ ΝΕΑ, Αθήνα 2006.
- Μόλλας, Αντώνης, *Ο Καραγκιόζης στο Μέτωπο* (έργο), εφημερίδα *Η Νίκη*, 1 Μαρτίου 1941.

- Μπαχαριάν, Ασαντούρ, Ανταίος, Πέτρος, *Εικαστικές Μαρτυρίες, Ζωγραφική - Χαρακτική στον Πόλεμο, στην Κατοχή και την Αντίσταση*, Υπουργείο Πολιτισμού, Αθήνα 1985.
- Νικολαΐδου, Ελένη, *Οι συνταγές της πείνας: η ζωή στην Αθήνα την περίοδο της Κατοχής*, ΚΨΜ, Αθήνα 2018.
- Παπακωνσταντίνου, Κατερίνα, *Σου γράφω από το μέτωπο: 1940-41*, Συλλογικό έργο, Ελευθεροτυπία, Αθήνα 2010.
- Παράσχος, Κώστας, *Η κατοχή, φωτογραφικά τεκμήρια 1941-1944*, Ερμής, Αθήνα 1997.
- Ρώτας, Βασίλης, *Το πιάνο. Κωμωδία για κούκλες*, Θεατρικό Σπουδαστήριο, Αθήνα 1943.
- Τερζάκης, Άγγελος, *Ελληνική Εποποιία 1940-41*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 1999.
- Φιλήρης, Ξενοφών, *Οι σαλταδόροι του Βύρωνα*, Καστανιώτης, Αθήνα 2005.
- Σπαθάρης, Σωτήρης, *Απομνημονεύματα και η τέχνη του Καραγκιόζη*, Άγρα, Αθήνα 2010.
- Φωτιάδης, Αθανάσιος, *Καραγκιόζης ο Πρόσφυγας*, Gutenberg, Αθήνα 1977.
- Χατζηπατέρας, Κώστας Ν., Φαφαλιού-Δραγώνα Μαρία, *Μαρτυρίες 41-44. Η Αθήνα της Κατοχής*, τόμοι Α΄ & Β΄, Κέδρος, Αθήνα 2002, 2003.
- Χατζής, Γιάννης, *Το Θέατρο Σκιών στον αγώνα «για τη χιλιάκριβη τη λευτεριά»*, ηλεκτρονικό περιοδικό *Ο Καραγκιόζης μας*, Περίοδος Γ΄, τεύχος 90, σελ. 6-11, εκδ. Πανελλήνιο Σωματείο Θεάτρου Σκιών, Μάιος 2015.

B. Οπτικοακουστικό υλικό – Χρήσιμοι Σύνδεσμοι

- *Ευπόλητο Τάγμα*, σκηνοθεσία: Γκρεγκ Τάλλας, 1953, ταινία.
- *Η Αθήνα του Πολέμου, της Κατοχής και της Αντίστασης*, Κινηματογραφικό Αρχείο Πολεμικού Μουσείου, 2009, dvd.
- *Ο Ντούτσε αφηγείται* του Σταμάτη Πολενάκη, 1945 (ταινία κινουμένου σχεδίου), https://www.youtube.com/watch?v=M7TrQi7E_DY
- *Μπράβο Κολονέλο*, τηλεοπτική μεταφορά της θεατρικής παράστασης του 1979 των Αλέκου Σακελλάριου και Δημήτρη Ευαγγελίδη. Πρόκειται για μία από τις πιο επιτυχημένες πολεμικές επιθεωρήσεις του '40 που γράφτηκε κατά τη διάρκεια του ελληνοϊταλικού πολέμου του 1940, <https://www.youtube.com/watch?v=0UBiwWaACm0>
- *ΘΕΛΕΙ ΑΡΕΤΗΝ ΚΑΙ ΤΟΛΜΗΝ Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ. Η Εικαστική Τέχνη στον Πόλεμο του '40, στην Κατοχή και την Αντίσταση*, Ντοκιμαντέρ, σε σενάριο και σκηνοθεσία Βασίλη Πολύζου,
- EPT 1 – Ελλάδα δεν είναι μόνο η Αθήνα, 23 Νοεμβρίου 1986. <https://www.youtube.com/watch?v=NL6J1eMHcN4>

1940. Μέρες Γερμανικής Κατοχής. Η καθημερινότητα των Ελλήνων.

- ET-1, Η δεκαετία του '40, <https://www.youtube.com/watch?v=-7qlP09CNGY&t=55s>
- *Μνήμες από την Κατοχή στην Ελλάδα*, <http://www.occupation-memories.org/index.html>